

Sociálně psychologické metody diagnostiky a výzkumu

Pozorování, dotazování (ústní, písemné), analýza produktů činnosti, experiment.

Má i své **specificky zaměřené metody** - zejména sociometrii, sémantický diferenciál, dotazníky klimatu třídy (školy) apod.

Užívá se např. metoda ohniskových skupin (*focus groups*); metoda kolektivní biografie, ...

Pro vyhodnocení (ve výzkumu) se užívá obsahová, tematická, fenomenologická a diskurzivní analýza; narativní přístup a mnohé další.

Diagnostika třídy, žáka i autodiagnostika učitele (školy) – **rozhovor** je nejpřirozenější (také s kolegy učiteli – *význam protichůdných zkušeností*).

PROČ VŮBEC DIAGNOSTIKOVAT? (konstruktivistická koncepce lidského poznávání – G. Kelly: konstrukty prázdné, stereotypizující a rozvíjející/elaborující).

Dotazníky v sociálně psychologickém měření:

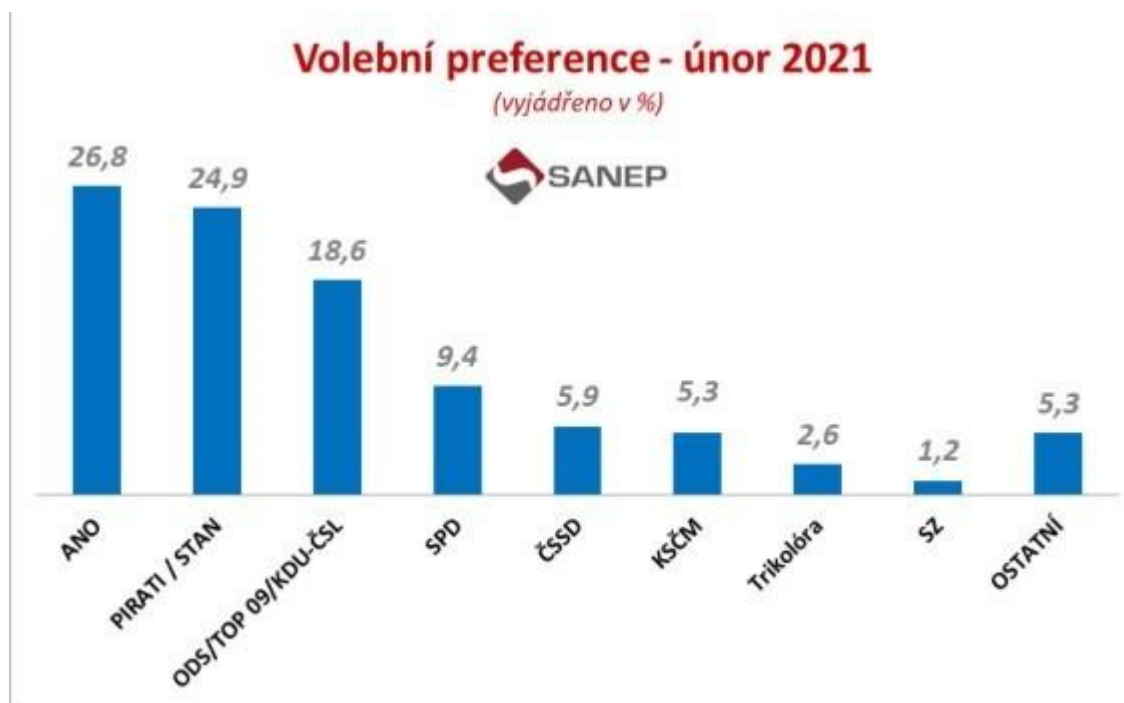
- **Postojové dotazníky**
- **Sociometrické dotazníky** a jejich varianty
- **Ratingy** od žáků i učitelů (případně i rodičů apod.)
- **Sémantické diferenciály**
- metody zachycující **implicitní** postoje a (sebe)hodnocení. Často pomocí ICT programů:
 - např. *genderové postoje*
 - též *některé objektivní osobnostní testy* (např. ve vojenství)

Dotazníky a jejich spolehlivost

(1) Validita (platnost) – shoda naměřeného s tím, co mělo být naměřeno (empirická; pojmová aj.) - např. preference nějakého výrobku *nebo* vztah lidí k seniorům.

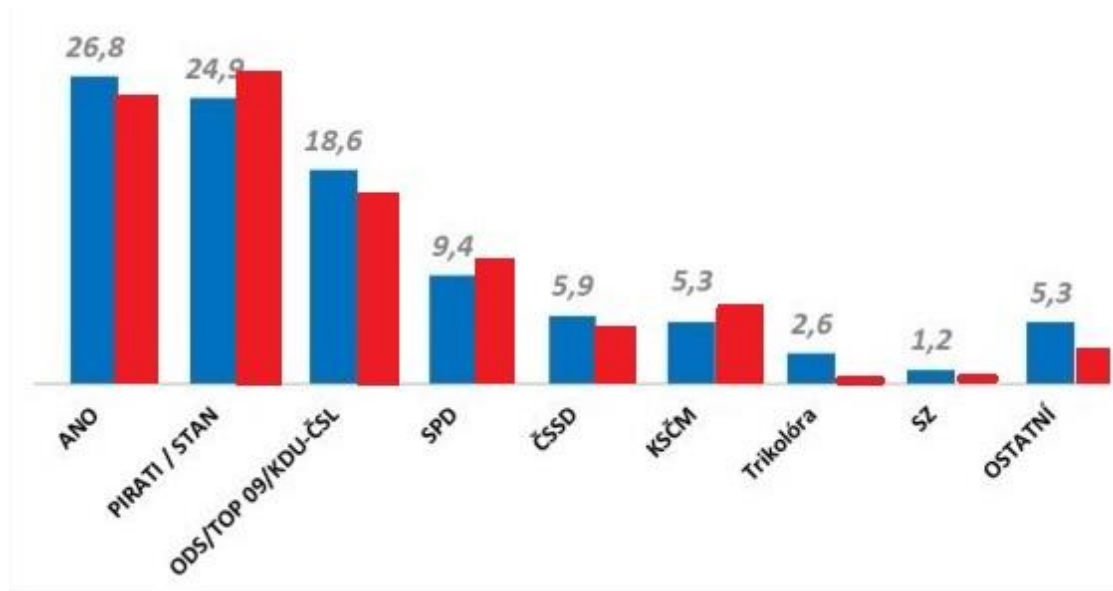
Někdy komplikované (viz volební preference):

Dotazníky a jejich spolehlivost

(1) Validita (platnost) – shoda naměřeného s tím, co mělo být naměřeno (empirická; pojmová aj.) - např. preference nějakého výrobku *nebo* vztah lidí k seniorům.

Někdy komplikované (viz volební preference – a odhad změny při zveřejnění výsledků):

Dotazníky a jejich spolehlivost

(1) Validita (platnost) ... viz výše

(2) **Sociální desirabilita (žádoucnost)** – stylizace respondenta do „příznivějšího světla“ (*L-skór v některých osobnostních testech*).

(3) **Reliabilita, resp. dependabilita (spolehlivost)** – stabilita odpovědí při opakovaném měření (**test-retest**).

Může jít také o vnitřní konsistenci otázek v dotazníku nebo v jeho jednotlivých škálách (**Cronbachova alfa; split-half** apod.), případně o shodu mezi posuzovateli u kvalitativního výzkumu (např. **Cohenova kappa**).

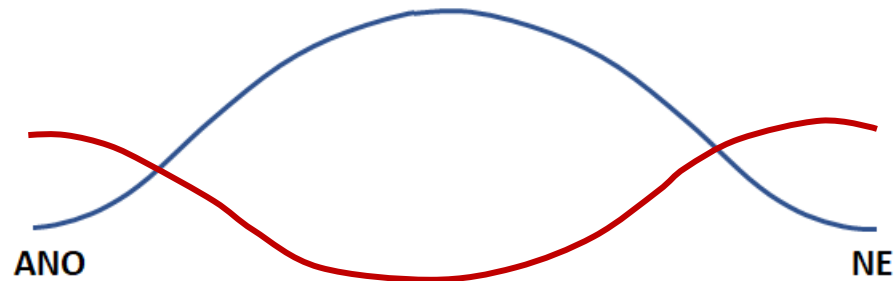
Výzkumy a průzkumy (ankety)

Různá návratnost vyplněných dotazníků (**u výzkumu** cca 95 % či více, **u anket** cca 15 %...). Různá distribuce názorů V POPULACI (- *dvě různé křivky*):

Výzkumy a průzkumy (ankety)

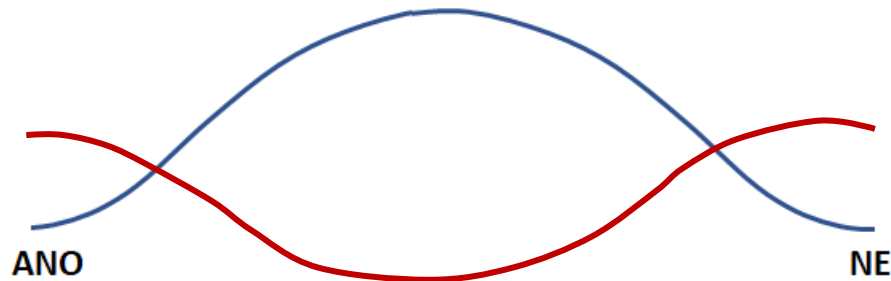
Různá návratnost vyplněných dotazníků (u **výzkumu** cca 95 % či více, u **anket** cca 15 %...). Různá distribuce názorů V POPULACI (- *dvě různé křivky*):

- *PROČ?*

Výzkumy a průzkumy (ankety)

Různá návratnost vyplněných dotazníků (**u výzkumu** cca 95 % či více, **u anket** cca 15 %...). Různá distribuce názorů V POPULACI (- *dvě různé křivky*):

V případě otázek na prevalenci jevu nebo názoru v celkové populaci – NIKDY NEMÍCHAT TYTO DVA ZPŮSOBY SBĚRU!

Výzkumy mají propracovanou metodologii a dodržují metodologické standardy, pracují s hypotézou, vědecký (epistemologický nárok na poznání).

*Důležité je i sestavení výzkumného souboru (ideálně **reprezentativní výběr**, případně aspoň **náhodný výběr – losování**. U **příležitostného výběru** musíme brát v potaz zkreslení výsledků).*

Sociometrie

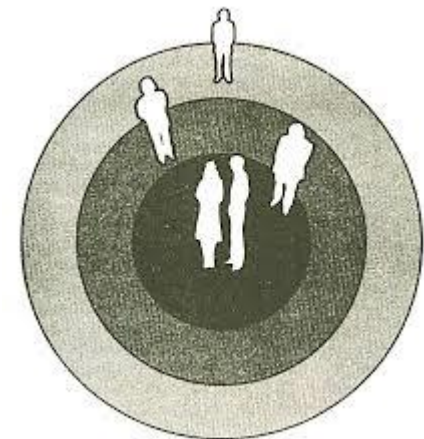
Jacob Levy Moreno
(původně v psychoterapeutických skupinách)

Sociometrické kritérium – otázka, kterou pokládáme

Neexistuje jen dělení na „kladné“ a „záporné otázky“, ale i jejich různé varianty:

Ten, s kým chceme slavit silvestra, nemusí být tentýž, s kým chceme jet na půlroční stáž mimo Evropu...

- **Osobní sympatie** (*liking*)
- **Obliba mezi spolužáky** (*perceived popularity*)
- **Vliv** (spolužáci dají na jeho názor)
- **Moc** (spolužáci se mu podřizují)

Korelační vztahy mezi různými sociometrickými kritérii

	pomáhá	podpoří	sympatický	oblíbený	nadává	pomlouvá
<i>pomáhá</i>	1.00	.66**	.40**	.25**	-.24**	-.15**
<i>podpoří</i>		1.00	.61**	.54**	-.21**	-.04
<i>sympatický</i>			1.00	.63**	-.21**	-.12**
<i>oblíbený</i>				1.00	.03	.12**
<i>nadává</i>					1.00	.59**

Různé varianty kladných a záporných kritérií („otázek“):

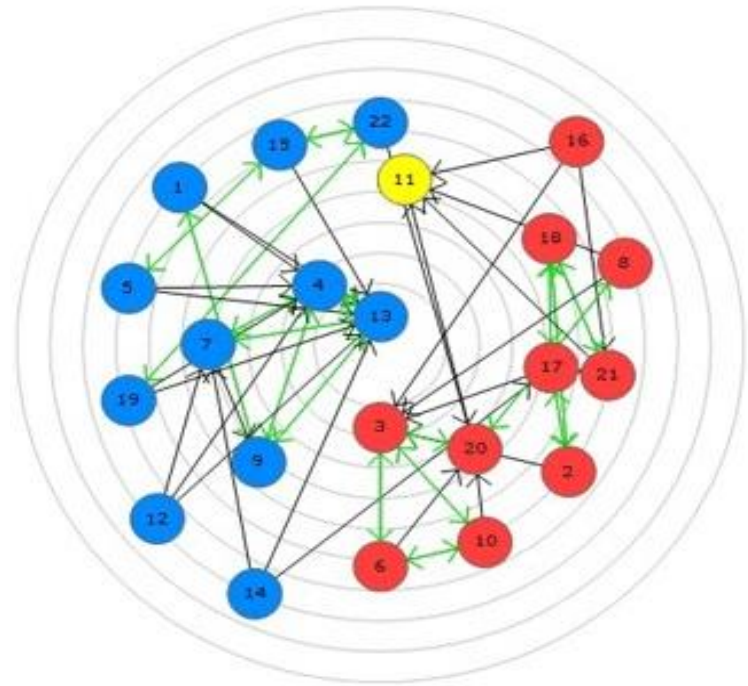
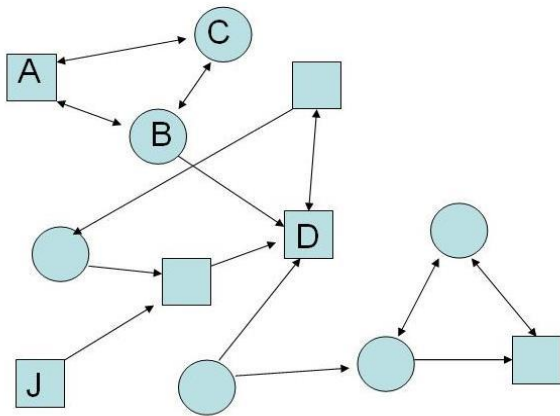
- **Prosocialita:** pomáhá × podpoří
- **Kladný sociální výběr:** sympatický × oblíbený
- **Verbální agrese přímá a nepřímá:** nadává × pomlouvá

(... neexistuje jen dělení na „kladné“ a „záporné otázky“, ale i jejich různé varianty)

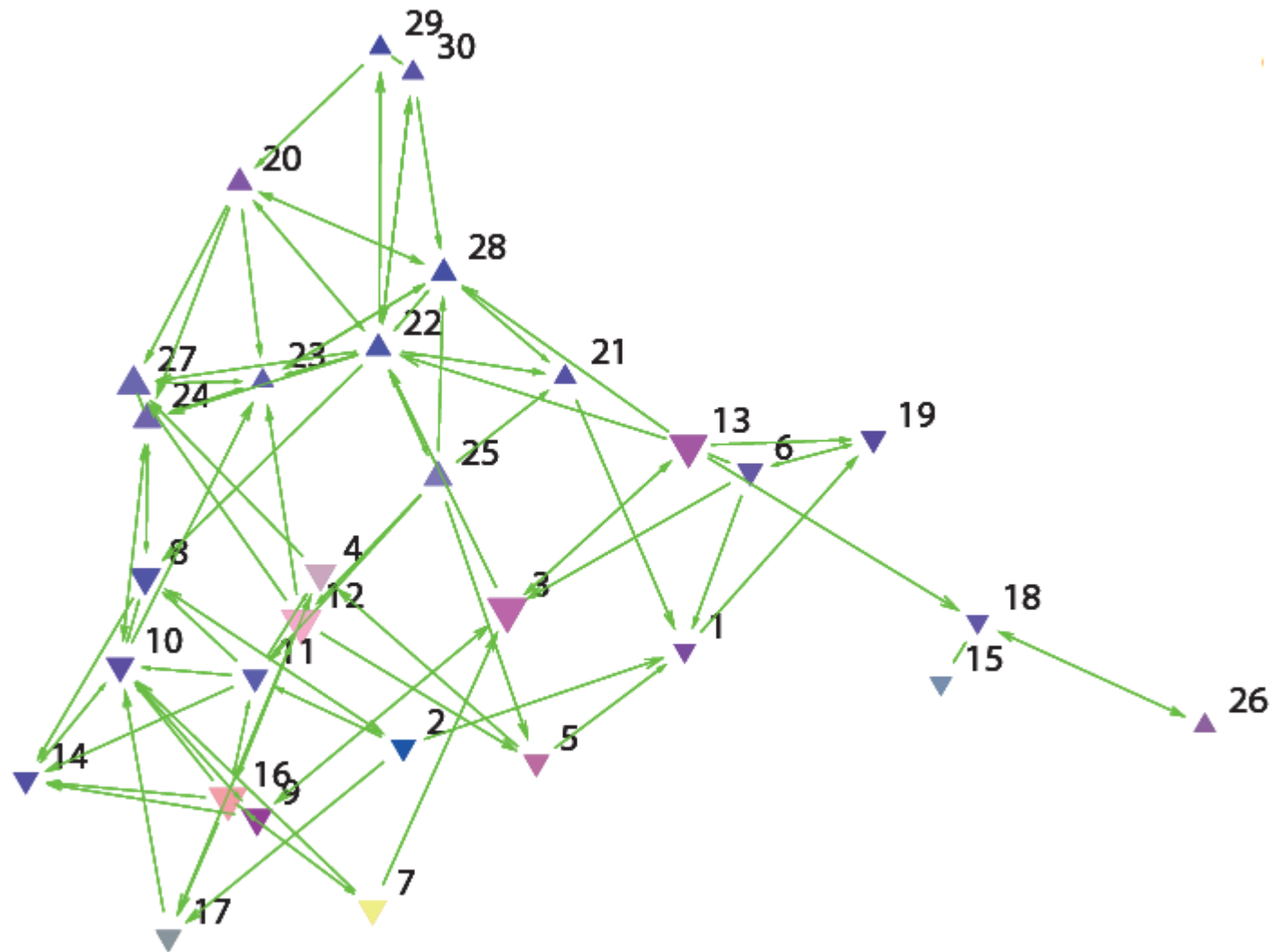
Sociometrie – základní způsob vyhodnocení

(1) **Sociogram** – grafické zpracování výsledků

(2) **Sociometrická matice** – matematické zpracování

Green - Victim, blue - Defender, up - female, down - male, circle - absent, size - popularity, link - preference

Sociometrická matice

Vyslané výběry

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	+	-	Σ
A	X		+		+		-	-		-			+	3	3	6
B	-	X	-	+		+		-					+	3	3	6
C		-	X	-		+		-	+				+	3	3	6
D	-	+		X			+	+			-	-		3	3	6
E	+				X		-	-		+		-	+	3	3	6
F		+	+		-	X			-	+		-		3	3	6
G	-		-		-	+	X	+					+	3	3	6
H		-			-	+	+	X	+	-				3	3	6
I	+	+	+			-		-	X		-			3	3	6
J	-				+	+		-	+	X	-			3	3	6
K	-		+		+	+	-			-	X			3	3	6
L	-			-				-		+	+	X	+	3	3	6
M	-		+			+		+			-	-	X	3	3	6
+	2	3	5	1	3	7	2	3	3	3	1	0	6	39		
-	7	2	2	2	3	1	3	7	1	3	4	4	0		39	
Σ	9	5	7	3	6	8	5	10	4	6	5	4	6			78

Získané výběry

SOCIOMETRICKÁ MATICE

OSOBY VYBÍRAJÍCÍ ↓	OSOBY VYBRANÉ				VYSLANÉ VÝBĚRY	
	JAN	TOM	JIŘÍ	DAN	Σ^+	Σ^-
JAN	/		-	+	1	1
TOM		/		+	1	0
JIŘÍ	-	+	/	-	1	2
DAN	+	+		/	2	0
Σ^+	1	2	0	2	ZÍSKANÉ	
Σ^-	1	0	1	1	VÝBĚRY	

$$PSS = \frac{\Sigma_Z^+}{N-1}$$

$$NSS = \frac{\Sigma_Z^-}{N-1}$$

$$IPE = \frac{\Sigma_V^+}{N-1}$$

$$INE = \frac{\Sigma_V^-}{N-1}$$

$$ISS = \frac{\Sigma_V^{\leftrightarrow}}{2 \cdot N(N-1)}$$

$$ISI = \frac{1}{\Sigma_{IZOL}}$$

... pojem „**KOHEZE**“ (soudržnost) – dá se tedy zkoumat a měřit:

- Souvisí s množstvím vzájemně pozitivních vazeb (v poměru k velikosti skupiny).
- Jde také o to, kolik lidí ve skupině preferuje tuto svou členskou skupinu nad svými jinými členskými skupinami (případně v jaké míře).

- Z. Helus

„**KOHEZE**“ (soudržnost) – důležitý princip týkající se dynamiky skupiny

- Vývoj skupiny (B. Tuckman: starting, forming, storming, norming, performing, adjourning) probíhá pomocí základních dynamismů:
 - **Koheze** (dostředivý dynamismus) – pozitivní vztahy, podpora, sounáležitost,...
 - **Tenze** (odstředivý dynamismus) – konflikty a nedorozumění, hádky, boj o pozice,...
- Z hlediska skupinového vývoje – i osobnostního zrání – jsou důležité oba.

Sociometrie – vyhodnocení:

- **Kdo** nás zajímá?
 - *Nejvíce volení žáci, nejvíce odmítaní žáci i ti, kteří z výběrů „vypadli“.*
- **POZOR** na negativně formulované dotazy (*negativní sociometrická kritéria*)
- Co říká **protikladný výběr**?

Vrstevníkový rating (peer rating)

Prosím, napiš u každé otázky ke každému spolužákovi číslo podle toho, jak často se v posledních dvou měsících chová popsáním způsobem

3 - ČASTO

2 - ZŘÍDKA

1 - NIKDY

TENTO ŽÁK / TATO ŽÁKYNĚ:	ADAM	TONDA	LUKÁŠ	PETR
Některé spolužáky mlátí nebo do nich strká				
Některé spolužáky uráží nebo jim dává hnusné přezdívky				
Některé spolužáky vyčleňuje ze skupiny nebo je hnusně pomlouvá				
Některí spolužáci <u>ho/ji tvrdě napadají, mlátí ho/ji</u> nebo do něj/ní strkají				
některí spolužáci <u>mu/jí</u> dávají hnusné přezdívky nebo ho/ji urážejí				
Některí spolužáci <u>ho/ji</u> hnusně pomlouvají				
<u>Zastává se spolužáků</u> , které druzí mlátí nebo je tvrdě napadají				
<u>Snaží se zastavit</u> spolužáka, který někoho ze třídy nepříjemně otravuje.				

Děkuji vám za pozornost

